

Skriftlig dansk 2006

Højere forberedelseksamen – ny ordning

Den skriftlige eksamens forløb

Indhold

	side
Forord	3
Prøvemateriale	4
Tema	4
Opgaveformuleringer	4
Karakterstatistik.....	6
Evaluering af årets hf-eksamen – ny ordning	7
Prøven som helhed.....	7
Opgavehæfterne	10
Besvarelserne.....	11
Opgaveformuleringernes opbygning – en udmelding.....	14
Råd og vink.....	15

Forord

Hermed udsendes et sammendrag af censorernes kommentarer til prøven i skriftlig dansk 2006 til højere forberedelseksamen efter ny ordning. Årets censorrapporter er præget af, at der er tale om en ny ordning, hvor censorerne kommenterer alle emner fra reformens generelle intentioner og opgaveformuleringerne til besvarelsene. Af denne grund er den følgende sammenfatning disponeret anderledes en sædvanligt. De spørgsmål, der rejses i forbindelse med de emner, som berøres i censorernes rapporter, vil løbende besvares i en række kommentarer.

Herefter følger afsnittet *Opgaveformuleringernes opbygning - en udmelding*, der som lovet på karaktermøderne i efteråret indeholder en beskrivelse af opgaveformuleringernes opbygning samt oplysning om en enkelt mindre justering, der får virkning allerede fra prøven i december 2006.

Til slut følger et afsnit *Råd og vink*, hvori vi på baggrund af censorernes tilbagemeldinger angiver en række fokuspunkter i forbindelse med forberedelsen og instrueringen af kursisterne til prøven i skriftlig dansk.

Vi skal i forlængelse af ovenstående stærkt anbefale dansklærerne at studere hæftet nøje.

Hæftet er udarbejdet af Peter Nyord (Hf-kommissionen) og undertegnede.

Vi ønsker at rette en tak til censorerne for konstruktive tilbagemeldinger på den skriftlige eksamen.

Ulrik Herskind
fagkonsulent i dansk

Prøvemateriale

Hæfte 1

	side
<i>Tema</i>	4
<i>Opgaveformuleringer</i>	4

Fællestekster – udleveres kl. 9.00:

1. Christian Monggaard Christensen: <i>Fantasy: Fantasien flyder frit</i>	5
2. <i>Slangen og den lille pige</i>	6
3. Bruno Bettelheim: <i>Frygt for fantasien</i>	8

Billeder:

Side 10:

Lars Rasmussen: *Kriger med trofæ*.
Maleri (35 x 25 cm), 1976.

Side 11:

W.i.t.c.h.

Tegneserie, Walt Disney Company, 2005

Hæfte 2

Særtekster – udleveres kl. 10.30:

4. Eventyr af H.C. Andersen
5. Artikel af Else Marie Nygaard
6. Artikel af Kristian Lindberg

Tema

Tekster og billeder i hæfte 1 og 2 handler om forholdet mellem fantasi og virkelighed i forskellige former for eventyr: folkeeventyr, kunsteventyr, computerspil m.m.

Opgaveformuleringer

Du skal besvare én af opgaverne 1-3. Anfør opgavens nummer, og formuler selv en overskrift som led i din besvarelse.

Opgave 1

Skriv et analyserende oplæg til et hf-hold om eventyrgenren.

Som en del af besvarelsen skal du analysere og fortolke H.C. Andersens eventyr (tekst 4). Du skal desuden inddrage dele af materialet fra hæfte 1.

Holdet har læst materialet i hæfte 1, men ikke tekst 4.

Opgave 2

Skriv en diskuterende artikel til avisen om, hvordan børn og unge bruger og påvirkes af forskellige former for eventyr.

Som en del af besvarelsen skal du redegøre for og diskutere de synspunkter, der præsenteres i Else Marie Nygaards artikel (tekst 5) og i Bruno Bettelheims tekst (tekst 3). Du kan desuden inddrage andet materiale fra hæfte 1.

Materialet i hæfte 1 og tekst 5 forudsættes ikke læst af avisens læsere.

Opgave 3

Skriv til et almenkulturelt tidsskrift en kommenterende artikel om forholdet mellem fantasi og virkelighed i litteratur og medier.

Som en del af besvarelsen skal du redegøre for og vurdere de vigtigste synspunkter i Kristian Lindbergs artikel (tekst 6). Du skal desuden inddrage dele af materialet fra hæfte 1.

Materialet i hæfte 1 forudsættes ikke læst af tidsskriftets læsere. Tekst 6 optrykkes i tidsskriftet, men forudsættes ikke læst af tidsskriftets læsere.

Karakterstatistik - højere forberedelseksamen – ny ordning

Total			Kar.fordeling på enkelte opgaver*		
Kar.	Antal	Proc.	1	2	3
13	2	0,1	0,2	0,1	0,0
11	34	1,5	1,4	1,7	1,0
10	126	5,7	4,0	5,5	8,0
9	348	15,8	13,5	16,7	17,5
8	485	22,1	18,7	23,6	28,7
7	581	26,5	27,4	29,8	20,3
6	406	18,5	24,3	14,7	15,7
5	179	8,2	8,0	6,7	7,3
3	34	1,5	2,1	1,1	1,4
0	1	0,0	0,2	0,0	0,0
Total	2196	100	100,0	100,0	100,0
Gennemsnit		7,36	7,14	7,49	7,56
Valgt af (%)			28,3	53,0	18,7

*)baseret på optælling af 100 hold

Evaluering af årets hf-eksamen – ny ordning

Prøven som helhed

Formidlingsskrivning

Tanken med at indføre en mere kommunikativ skrivning betegnes af flere censorer som et stort fremskridt og en forfriskende fornyelse: *Hf-reformen kan gå hen og ajourføre danskfaget på en afgørende måde, hvor det kommer ud af de gammeldags klasselokaler og giver kursisterne nogle kvalifikationer, der er mere tidssvarende og anvendelige både i hverdagen og i det videre – livslange – studieforløb. Der ligger nogle spændende muligheder for at udnytte store potentialer hos kursisterne i retning af at skrive konkret og fokuseret til en given målgruppe.* Nogle finder endvidere, at artiklen og oplægget er gode afløserer for den gamle stil, at der er mere udfordring i den nye ordning, og at det er en fordel med de nye klare krav og faste genrer.

Det fastslås også, at det er vanskeligt at bryde med generationers opfattelse af, at en dansk stil er en eller anden form for selvudfoldende essay, og det betones, at der har været for lidt tid til at træne den nye skrivemåde, både for kursister og lærere.

En del censorer mener, at den nye ordning stiller for store krav, at kursisterne skal kunne for meget på én gang, at de skal have mange bolde i luften, og at der kræves en metabevisthed om skrivesituationen, som er urealistisk. *Man kan, som en gammel underviser i systemet, nok få den oplevelse, at man i ministerium og direktorat sigter højt, og nok også for højt.* Desuden betones det, at der stadig er tale om en kunstig skrivesituation (*Vi leger, at vi skriver en artikel til en avis, men vi ved da godt alle sammen, at vi i virkeligheden skriver en dansk stil til en dansklærer*). Det er også kunstigt, siges det, at forlange af hf-kursister, at de skal kunne skrive en artikel til et almenkulturelt tidsskrift.

Kommentar:

Det er med de nye ekspliciterede genrekrav ikke hensigten at skjule, at der er tale om en evalueringssituation, men at præcisere, hvordan den stillede opgave ønskes besvaret, herunder hvordan besvarelsen ønskes udformet, og dermed hvilke danskfaglige skrivekompetencer, der ønskes evalueret. Med genrekravet forskydes netop skribentens fokus fra bedømmeren som modtager til en intenderet autentisk modtager, og dermed skribentens formål med besvarelsen fra at dokumentere, hvor meget han ved og kan, til at målrette sin besvarelse mod en modtager, der ideelt set skal blive klogere. Det er derfor hensigten med genrekravet, at eksaminandernes besvarelser kvalificeres fra mere eller mindre tilfældig ophobning af viden, iagttagelser og meninger til klar danskfaglig formidling. Dette krav er nu ekspliciteret, hvor det i de gamle opgaveformuleringer var underforstået.

Til synspunktet om, at ”man i ministerium og direktorat sigter højt, og nok også for højt”, er at sige, at opgaverne gennem genre og medie stiller krav til kursisterne om at foretage en bestemt vinkling af besvarelsen samt at målrette skrivningen til en given modtagergruppe. Men dette øgede krav til formidlingskompetence modsvares af, at der samtidig i mindre grad end tidligere stilles krav om en udtømmende tekstbehandling.

Forberedelsesfasen

Den obligatoriske forberedelse i grupper roses af flere, der ser muligheder i, at kursisterne forbereder deres skrivning bedre og indgår i konkrete før-skrivningsaktiviteter, ligesom gruppearbejdet ses som en nyttig forlængelse af hverdagens undervisningssituation. Det er en form,

der tager toppen af nervøsiteten, og som inviterer kursisterne til at tænke mere undervejs. *Det er et stort fremskridt, at eleverne nu skal operere med både primær- og sekundærtekster, idet det tvinger dem til at inddrage "teoretiske" overvejelser. Eller man kan udtrykke det sådan, at der indbygges en perspektivering – eller en perspektiveringsmulighed – til hver opgave.*

Men der er også en del, der ikke bryder sig om gruppearbejdet, eller som mener, at det *er vanskeligt at vurdere om det indledende gruppearbejde er med til at kvalificere besvarelsene*. Grupper kan hæmme både de gode og de dårlige kursister, mener nogle. Der er enkelte eksempler på, at gruppearbejdet viser sig i ufordøjede klumper i medlemmernes besvarelser, men den nye ordning med primærtekster har tilsyneladende reduceret problemerne fra standardforsøget, fordi kursisterne nu ikke kan påbegynde selve besvarelsen i grupperne. I hvert fald finder man i år for første gang ikke hos censorerne en lang række beklagelser over, at man møder de samme mere eller mindre integrerede formuleringer hos flere kursister. Nogle finder, at det fungerer fint med de to hæfter med henholdsvis sekundær- og primærtekster, mens andre mener, at det er kaotisk med to hæfter, og at det er kunstigt på denne måde at tilbageholde de centrale tekster.

Kommentar:

Prøves tilrettelæggelse indgår som en del af hf-uddannelsens praksis- og anvendelsesorienterede profil. Hensigten med den 1½ times indledende forberedelse i grupper er for det første, at kursisterne gennem læsning og drøftelse af det fælles tekstmateriale sætter sig ind i opgavehæftets tema og de stillede opgaver. Dermed etableres et ressourcerum hos skribenten, som forventes at stimulere selve skriveprocessen. For det andet er denne tilrettelæggelse af prøven i god overensstemmelse med almindelig praksis: at man orienterer sig i et givent emne og drøfter det med andre for derefter individuelt at besvare den konkrete stillede opgave. Den opdelte prøve, hvor den enkelte opgaves hovedtekst først udleveres ved prøvens anden del, skal netop sikre, at der er tale om en individuel bedømmelse.

Vejledende skrivelser

Der udtrykkes tilfredshed med de skrivelser og instruktioner, som er udgået fra fagkonsulenten: *"Tak for udmærkede råd og vejledning i dette skoleår"*. Men mange har følt, at der ikke var tilstrækkeligt med tid til for alvor at træne kursisterne i den nye ordning.

Genre

Nogle fastslår, at det fungerer godt med de nye, faste, veldefinerede og klart danskfaglige genrer: *Det er bestemt et fremskridt, at opgavekravene har fået en faglig opstramning / Opgaverne opfordrer til genrebevidsthed og modtagerrelevans og dermed stilforskelle / Jeg sympatiserer med reformens ønske om at stille klare krav og definere nogle faste skriftlige genrer.*

Andre mener, at genrerne er for svære, snævre og uklare, fx er det svært at skelne mellem den diskuterende og kommenterende genre. *Det er virkelig dybt problematisk at kræve så genrebevidste besvarelser af eleverne*. Det konstateres også, at de nye genrer ikke er mere relevante og brugbare for kursisterne end de gamle, og en censor mener, at de introducerende og kommenterende genrer ligger på lavere taksonomiske niveauer end de analyserende og diskuterende genrer

Kommentar:

Adskillige års censorrapporter har dokumenteret, at kursisterne generelt set kun i ringe grad har levet op til opgavernes krav til fremstillingsform. Krav om analyse, fortolkning og redegørelse er af mange blevet besvaret med referat, og krav om diskussion af synspunkter er blevet honoreret med skribentens egne meninger – ofte i form af udsagn som: ”Jeg er enig/uenig i dette synspunkt. Det er derfor vigtigt, at kursisterne på mere direkte måde i opgaveformuleringerne bliver konfronteret med indholdet i opgavernes krav om at redegøre og analysere mv., hvilket jo sker gennem beskrivelsen af den konkrete genre. Det er tillige vigtigt, at kursisterne på mere direkte måde bliver gjort opmærksomme på den afgørende forskel, der ligger i på den ene side at gøre rede for andres synspunkter og neutralt og argumenteret at foretage en afvejning af dem (den diskuterende artikel), og på den anden side først og fremmest at give udtryk for egne tanker og holdninger (den kommenterende artikel). I første tilfælde sætter den behandlede tekst den indholdsmæssige dagsorden. I det andet tilfælde udgør den et afsæt for det, skribenten selv har at sige.

Som de fire genrer er defineret, stiller de lige store danskfaglige krav til kursisterne. Alle forudsætter de en solid tekstillæsning og en nærmere anvendelse og vinkling af stoffet. I opgaverne med den introducerende og den kommenterende genre stilles krav om sammenfatning, karakterisering eller vurdering af tekstens indhold, hvor der i opgaver i det analyserende oplæg og den diskuterende artikel stilles krav om hhv. analyse og fortolkning og redegørelse og diskussion. Den introducerende genre er endvidere specielt krævende med hensyn til de formidlingsmæssige færdigheder gennem kravet om at organisere et stof i en hensigtsmæssig præsentation. Den kommenterende genre forudsætter i særlig grad, at kursisterne finder og forsvare det ståsted, hvorfra emnet anskues og bedømmes. Den analyserende genre stiller krav om nærlæsning, tolkning og perspektivering, mens den diskuterende genre forlanger, at kursisterne kan sætte sig ind i andres tankegang og logisk og argumenterende modstille synspunkterne.

Medie

Nogle censorer finder, at det er en god opgavetype at skulle skrive oplæg til et hf-hold, også fordi det sætter fokus på det danskfaglige. *Det er en god og brugbar genre, velegnet, idet den kan kommunikere danskfagligt stof ind i et rum, hvor danskfaglig begrebsverden er en naturlighed. Jeg håber den er kommet for at blive.* Nogle af disse oplæg fungerer meget fint: *kursisterne har overtaget rollen som oplægsholdere og laver fokuserede og fagligt gode gennemgange/overblikke over genren eventyr og herefter fortolker og perspektiverer til egen læsning med udgangspunkt i den videns-tilegnelse, der helt åbenlyst har fundet sted i undervisningen.* Andre finder derimod oplægget uheldigt, da det opfattes som en mundtlig genre. Artiklen til det almen-kulturelle tidsskrift er dernæst for nogle uklart defineret og for ambitiøs. Nogle finder, at det er o.k. med den åbne formulering, at man skal skrive til ”avisen” (*Jeg synes, det er fint, der ikke fordres en artikel til en fastlagt avis (eks. Politiken), fordi det vil kræve en modtagerviden, som næppe kan forventes hos mange kursister*), mens andre netop anser det for at være for uklart (*Er det Kristeligt Dagblad, en tilfældig avis eller en bestemt slags?*).

Kommentar:

Det er vigtigt at understrege oplægget som en skriftlig genre, der har til formål på grundlag af en analyse og fortolkning af en tekst at placere den i en bestemt tematisk, litteraturhistorisk eller anden danskfaglig sammenhæng, der blandt andet er givet ved fællesteksterne. Det er endvidere et praksis- og anvendelsesorienteret aspekt, at oplægget relaterer sig til en intenderet praktisk undervisningssituation, hvor en kursist udarbejder et skriftligt oplæg som led i et konkret

undervisningsforløb, et oplæg, der netop fremlægger en læsning af en tekst med angivelse af perspektiveringsmuligheder i forhold til et gennemgået forløb. Men det er fortsat vigtigt, at oplægget ikke er rettet til en bestemt klasse med henvisning til konkrete personer eller hændelser, men til en uspecificeret hf-klasse på afsluttende niveau.

Hvad angår mediet 'det alment kulturelle tidsskrift', er det ikke tanken at stille øgede krav, men derimod at markere dette medie som særligt velegnet for visse emner eller for genrer, der arbejder mere fordybende med sit emne. Se fx opgave 3 i sygesættet fra august 2006, hvor der ønskes en introducerende artikel til et almen-kulturelt tidsskrift om sproglige nydannelser i dansk. Det kunne i princippet også være en avisartikel, men i et tidsskrift er det mere naturligt med sådanne baggrundsartikler uden direkte aktuel anledning.

Rubrik og spalter

Nogle censorer ser en fordel i, at kursisterne selv skal udforme rubrikken, og at de kan skrive i spalter, da det er med til at klargøre formidlingssituationen og give både kursist og læser bedre overblik. Blot er det fint, at der stadig er plads til, at besvarelserne kan udformes på gammeldags vis i hånden. For andre er det for svært og tidkrævende for kursisterne selv at skulle formulere en rubrik – for slet ikke at tale om mellem- og underrubrikker.

Kommentar:

Som bekendt er det et krav at angive rubrik, men op til den enkelte eksaminand at benytte mellem- og underrubrikker.

Opgavehæfterne

Layout

Der er enighed blandt censorerne om, at hæfterne er flot trykkearbejde. Men der er kritik af, at de to forsider er for ens og for kedelige. *Hæfte 1 kunne fx med fordel have haft et af de to billeder som forside, det andet billede evt. på bagsiden. Det ville kvikke omslaget op og samtidig gøre det nemmere at skelne det fra hæfte 2.* En censor bemærker, at linjetællingen kunne afskaffes, da *ingen af de 3 genrer lægger op til tekstdokumentation i form af liniehenvielse.*

Kommentar:

Opgavehæfternes form og udseende er en følge af ministeriets beslutning om ensartet layout for opgavehæfterne for alle centralt stillede skriftlige prøver. Og hvad angår linjetæller, er det tidligere meldt ud, at "ved al god skrivepraksis skal det fremgå, hvem der taler, herunder i hvilken grad der trækkes på sekundære fremstillinger. Med hensyn til den konkrete henvisning er det i et oplæg muligt at angive linjetal for citater, mens dette normalt ikke hører hjemme i en artikel."

Tema, tekster og billeder

Alle finder, at hæftets tema om eventyr og fantasi i litteratur og medier er velvalgt: aktuelt, relevant, appellerende og præcist.

En del mener, at der er tale om udmærkede tekster af et passende omfang og en rimelig sværhedsgrad. *Samtlige tekster fungerer fint i forhold til temaet*, og de kan give masser af inspiration. Ingen af teksterne bliver i særlig grad genstand for kritik. Men nogle nævner, at kursisterne har problemer med interview-genren, fordi den rummer to lag: interviewerens mere eller mindre tydelige holdning og den interviewedes åbent – men kort – formulerede holdning. I den forbindelse finder nogle, at tekst 5 er for kollage-agtig, men andre mener netop, at interviewgenren

er velegnet til at vise, om kursisterne kan formidle. *Nygaards artikel er god, fordi hun refererer til flere forskellige mennesker, og opgaven kræver så, at kursisterne kan holde orden i og videreformidle hvem, der siger hvad.* En censor kritiserer tekst 6 for at være for ringe og for snæver, men andre finder den velvalgt og perspektivrig.

Alle konstaterer, at kun de færreste kursister brugte billederne til noget. Nogle finder, at det var ærgerligt, fordi der var tale om glimrende billeder med mange anvendelsesmuligheder. *Der er masser af perspektiver og spændende synsvinkler i billederne, der er skabt med 30 års mellemrum. Det ældste, kriger med trofæ fra 1976, er det kunstnerisk mest spændende og udfordrende og sender tråde helt frem til Ringenes Herre og nutidige computerspil, mens w.i.t.c.h. fra 2005 peger bagud til gamle "Puk-bøger" og andre fortællinger om "raske piger".* Tegneserien var for en del kursister anvendelig som illustration til tekst 5, men nogle censorer finder, at billederne var æstetisk ringe, navnlig Rasmussen-maleriet betegnes af en censor som grimt og overflødigt. Det anføres af andre, at man måske i opgaveformuleringen skal kræve, at billederne inddrages.

Antal opgaver

En censor mener, at tre opgaver er bedre end fem, seks eller syv, fordi det er nemmere at overskue og lægger op til, at færre kursister skifter opgave undervejs. En anden ville foretrække, at man havde fem opgaver at vælge mellem i stedet for kun tre: *det bliver monotont at rette så mange opgaver med det samme tema.*

Opgaveformuleringerne

Eksamenssættet virkede ikke så skræmmende som de vejledende sæt. Nogle taler om *ualmindelig gode opgaver* og glæder sig over den faglige opstramning og de klare instruktioner. Men andre kritiserer, at opgaveformuleringerne fortsat er for lange, for kunstlede og for indviklede. Der er for meget at holde styr på og for mange bindinger. Det anføres, at det er overflødigt at nævne, hvad der er optrykt, eller at det er kringlet og forvirrende at oplyse, hvad modtagerne har læst og ikke læst.

Kommentar:

De nye opgaveformuleringer er generelt længere end de gamle, da de foruden oplysninger om emne og krav til behandling af tekstmaterialet også skal oplyse om kommunikationssituationen i form af fx mediet og modtagergruppens kendskab til teksterne. Men det gælder naturligvis her om at finde den rette balance mellem det informative og det overskuelige. Se i øvrigt afsnittet *Opgaveformuleringernes opbygning – en udmelding* nedenfor.

Opgave 1: En del er glade for her at møde den gode, traditionelle analyse-/fortolknings-opgave. Det konstateres, at opgaven ikke formulerer en problemstilling, og at vi lærere derfor skal huske at lære vore kursister selv at vælge og fastholde et fokus. *Opgave 1 er ualmindelig god, det er meget fint at sætte H.C. Andersens Springfyrene sammen med de tre fællestekster.* Nogle mener, at det er for krævende at kursisterne skal inddrage hæfte 1, og andre kritiserer, at opgaven i for høj grad lægger op til, at kursisterne skriver af om eventyreren fra bøger og noter. *Med de tilladte hjælpemidler er det tåbeligt at formulere et sådant krav.*

Kommentar:

Denne kritik tager ikke højde for, at opgaven beder om et analyserende oplæg og eksplicit stiller krav om en analyse og fortolkning af HCA-teksten. Der kræves altså en nærlæsning af Andersen-teksten,

hvorfra man kan begive sig ud i de sider af eventyrgenren, som teksten gør særlig relevante. En mekanisk gengivelse af facts om eventyrgenren i almindelighed vil således være ganske malplaceret.

Opgave 2: Det var denne opgave, som de fleste kursister valgte at skrive, og det har censorerne forskellige forklaringer på: Den virker umiddelbart let. Genren (at redegøre og diskutere) er velkendt, og kursisterne bliver bedt om at sammenligne med en bestemt tekst fra hæfte 1, som man kan nå at snakke igennem i forberedelsesfasen. *Også opgave 2 er ualmindelig god.*

Opgave 3: Denne opgave var den mindst populære, ifølge censorerne fordi den stiller krav om stillingtagen, fordi tidsskriftgenren virker skræmmende, og fordi den mest appellerer til den selvstændige og kreative kursist, og dem er der ifølge censorerne ikke så mange af. En censor anfører: *Det er kritisabelt, at det ikke nærmere præciseres, hvad der ligger i det almenkulturelle, evt. via et eksempel.*

Kommentar:

En nærmere definition af det almenkulturelle tidsskrift ville gøre opgaveformuleringen endnu tungere, og derfor er genren nærmere omtalt i de følgebrev, der er udsendt til skolerne.

Besvarelsene

Indhold

Nogle censorer mener, at emnebehandlingen er blevet bedre og mere danskfaglig. Man sporer i hele klasser *stor skriveglæde, genrebevidsthed og journalistisk afsenderbevidsthed.*

Modtagerbevidstheden gør besvarelsene mere målrettede og fokuserede. Men mange må konstatere, at der netop mangler modtagerbevidsthed, og at besvarelsene ligner de traditionelle stile alt for meget. *Hele klasser har tydeligvis ikke fået den fornødne instruktion om og øvelse i, hvad den nye ordning indebærer. Man møder alt for mange rutineagtige danske stile med lidt referat, lidt småsnak, lidt egen mening, en "allerede-de-gamle-ægyptere"-indledning og en "også-i-fremtiden"-afslutning". En censor finder det dræbende kedsommeligt! Det der skulle være oplæg, diskussion, redegørelse, kommentar, vurdering, analyse og fortolkning bliver til afskrift, referat, parafrase, enighed, personlige erfaringer fra familie og institutioner – gab. En anden konstaterer: Det at skrive diskuterende var slet ikke noget kursisterne havde lært. Og en tredje: De fleste gør rede for synspunkterne i artiklen og skriver så: "Det synes jeg også". Nogle klasser er tydeligvis blevet grundigt undervist i de nye opgavetyper og klarer sig derfor godt. Det gælder især en klasse, der helt tydeligt har arbejdet med at skrive artikler og oplæg*

Form

For nogle censorer viser besvarelsene altså, at kursisterne er gode til at ramme de krævede genrer med brug af rubrikker og spalter. Sproget er blevet friskere og mere direkte, ikke mindst takket være brugen af retoriske spørgsmål i rubrikkerne. De kursister, der bruger under- og mellemrubrikker, skaber bedre overblik og forståelse. Omvendt skriver en censor: *Der er en irriterende tendens til, at eksaminanderne sætter deres besvarelser op i spalter, indsætter manchetter og faktabokse (fx H.C.Andersen-data) i stedet for blot at skrive. Kursisterne er ikke gode til at finde på præcise rubrikker, de forsømmer at anføre opgavenummeret, de undlader at anføre kilde til deres genreoplysninger, og de har svært ved at ramme formidlingssituationen (min kollega Nygaard / Jeg har fået en tekst af Bruno / i tekst 3 / Kære læser / Jeg håber I får udbytte af*

at arbejde videre...). Kursisternes redegørelser ligger for tæt på originalteksternes sprog, nogle henfalder til en slags citatmosaik, og gennemgående er besvarelserne ikke tilstrækkeligt gennemarbejdede.

Kommentar:

Vi skal her henvise til brev til skolerne af 3. april 2005, hvor det hedder:

Besvarelsen afleveres i færdigredigeret form, altså i fejlfrit sprog, med omhyggelige korrekturrettelser og med angivelse af rubrik, og evt. mellem- og underrubrikker, men ikke i færdigt layout eller med sideopsætning o. lign.

Samt tilføje, at det er muligt at skrive i spalteformat, at brug af rubrikker vurderes efter, i hvilken grad de fokuserer fremstillingen, og at brug af faktabokse ikke må træde i stedet for vigtige pointer formuleret i løbende prosa i den øvrige fremstilling.

Sprog

De fleste censorer mener, at det sproglige niveau er, som det plejer. Enkelte finder, at det står værre til end nogensinde, mens lidt flere synes, at kursisterne er blevet noget bedre til at udtrykke sig.

Overvejende skriver eleverne efterhånden pænt dansk – ikke fejlfrit, men det at de må bruge computer med alle de fordele det har, har sat sig sine spor på det sproglige niveau.

Opmærksomheden henledes dog på *en stigning i fejl ved sammensatte ord, en kraftig stigning i versalfejl, de trivielle unoder – de som computerens stavetekontrol ikke fanger – (synes/syntes, ligger/lægger, hans/sin, at fører/han føre osv.), syntax-problemer: ukomplette konstruktioner, vildfarne ledsætninger, manglende evne til sætningsafgrænsning, idiom-problemer osv. Flertallet af eleverne stiller sig tilsyneladende tilfreds med en jasket første gennemskrivning.*

Bedømmelse

Det var ukompliceret at vurdere de nye stiltyper, da kravene er mere eksplicitte. Dog anføres det, at det kunne være vanskeligt uden censorvejledning at tale stilling til, hvordan man fx vurderer en ellers udmærket besvarelse, hvor kursisten har ramt en forkert genre, eller hvor meget det trækker ned, at kursisten har glemt at anføre opgavenummeret eller i oplægget undlader at angive kilde til sine citater eller referater fra medbragte bøger.

Kommentar:

Det er vigtigt af hensyn til kursisternes retssikkerhed at oplyse dem om eksamensbekendtgørelsens § 19, hvori det bl.a. fastslås, at: ”Hvis der under eller efter en prøve opstår formodning om, at en eksaminand (...) har udgivet en andens arbejde for sit eget eller har anvendt eget tidligere bedømt arbejde uden henvisning hertil, indberettes dette til institutionens leder. Bliver formodningen bekræftet, bortvises eksaminanden af institutionen fra den pågældende prøve.”

Til sidst giver vi ordet til en censor, der taler på manges vegne: *Der er ingen tvivl om at der har været særlige problemer forbundet med dette ”år 1”. Lad os se om intentionerne ikke allerede næste år i langt højere grad bliver indfriet.*

Opgaveformuleringernes opbygning – en udmelding

I forlængelse af ovenstående kommentarer kan det oplyses, at opgaveformuleringerne ved de kommende eksamensterminer fortsat vil følge den treleddede opbygning:

- Fastlæggelse af genre, medie og emne
- Præciserende krav om behandling af den pågældende særttekst
- Oplysning om, hvorvidt modtageren forudsættes at have læst de anvendte tekster.

Fastlæggelse af genre, medie og emne

Opgaverne vil fortsat operere med følgende kombinationer af genre og medie:

- Et analyserende oplæg til et hf-hold
- En introducerende, diskuterende eller kommenterende artikel til et almenkulturelt tidsskrift eller til avisen

Det er fortsat ikke tanken med genre- og mediekravet, at eksaminanden i sin besvarelse skal konstruere en situation, hvor han som journalist har fået til opgave at skrive en bestemt artikel, men forme og målrette sin besvarelse således, at den med udbytte kan læses af en intenderet autentisk avis- eller tidsskriftlæser.

Præciserende krav om behandling af den pågældende særttekst

Af opgaveformuleringerne fremgår det, at besvarelsene skal omfatte dels en behandling af de respektive særttekster, dels inddragelse af dele af materialet fra hæfte 1. Det forudsættes, at arbejdet med særtteksten har forskellig vægt i de forskellige opgavetyper. Således vil arbejdet med særtteksten i det analyserende oplæg og i den diskuterende artikel typisk optage hovedparten af besvarelsen i form af analyse og fortolkning hhv. redegørelse og diskussion, mens det i den introducerende og den kommenterende artikel som hovedregel vil udgøre en mindre (men dog vægtig) del.

Oplysning om, hvorvidt modtageren forudsættes at have læst de inddragne tekster.

Opgaveformuleringerne følger den regel, at:

- i det analyserende oplæg forudsættes fællesteksterne læst af modtageren, men særtteksten ikke.
- i den introducerende, den diskuterende og den kommenterende artikel forudsættes såvel fællestekster som særttekst ikke læst af modtageren.
- Opgaveformuleringens oplysning om, at en tekst kan være optrykt i det pågældende tidsskrift, vil ikke optræde fremover.

Når kursisterne får oplyst, om en given tekst forudsættes læst af modtageren, betyder det, at de i besvarelsen skal tage hensyn til det. Er teksten kendt, kan man henvise mere indforstået til den, selv om man stadig skal oplyse forfatter og titel, ligesom man skal citere, når man går i dybden. Er teksten ukendt, kræver det en nærmere præsentation og måske et kort resume.

Råd og vink

Som det fremgår af censorrapporterne, er der nok at tage fat på for dansklærerne, og på møderne om karakterer og den danske stil i dette efterår har lærerne udtrykt ønske om yderligere vejledning i forhold til de udsendte følgebrev. I dette afsnit forsøger vi derfor på baggrund af ovenstående at angive nogle fokuspunkter i forberedelsen og instrueringen af kursisterne til prøven i skriftlig dansk.

Den fælles forberedelse i grupper

Det er vigtigt at træne kursisterne i at arbejde hensigtsmæssigt og målrettet i grupperne. Kursisterne skal udnytte tiden og deltagerens forskellige kompetencer bedst muligt. Eksempelvis kunne man indøve en rutine, hvor gruppemedlemmerne først læser teksterne grundigt (med understregninger og notater i marginen), derpå drøfter teksterne (fx: budskab, ståsted, virkemidler, kommunikationssituation), drøfter hæftets tema (fx: tankekort, relevant stof fra undervisningen, teksternes forhold til temaet, egne erfaringer) og til slut gennemgår opgaveformuleringerne (fx: krav, kommunikationssituation, genre, medie, modtagergruppe, egnet fremstillingsform). Opgaveformuleringerne rummer mange informationer, og aflæsningen kræver en del øvelse. Kursisterne bør gøres opmærksomme på ovennævnte tredeling, og at det altid er tilladt efter behov at inddrage andre tekster fra de to hæfter, helt andre tekster fra undervisningen eller fra egen læsning, selv om man ikke direkte bliver bedt om det i opgaveformuleringen.

Oplægget

Der er behov for, at kursisterne indøver medier og genrer meget præcist, og at det tydeliggøres over for dem, at:

- oplægget til klassen skal være stramt logisk opbygget og overskueligt
- sproget skal være flydende og fagligt præcist.
- formidlingen foregår til danskfagligt velkonsoliderede kursister, og at man gerne må anvende gængse danskfaglige begreber uden at forklare dem nærmere.
- rubrikken primært skal være informerende og afgrænsende, så den giver et klart indtryk af, hvad oplægget handler om, og at man kan vælge at bruge mellemrubrikker til at skabe overblik over forløbet.
- man skal være omhyggelig med at anføre kilder, når man anvender materiale fra håndbøger mv., og at man også bør notere linjehenvvisninger på citater fra opgavehæfterne.
- der ikke er tale om et mundtligt oplæg eller om en synopsis til et mundtligt oplæg, at genren er skriftlig, og at sproget skal være sammenhængende og gennearbejdet uden katalogagtige opremsninger eller indforståede henvvisninger.
- et analyserende oplæg omfatter en gennearbejdet og afrundet analyse og fortolkning, som kan indgå i et intenderet videre arbejde
- man godt kan fremsætte nogle perspektiverende pointer, men at selve analysen skal være afsluttet, om end ikke nødvendigvis udtømmende.
- man ikke skriver som privatperson til sin egen klasse, men som en hf-danskkursist på A-niveau til en intenderet hf-danskklasse på A-niveau.

Artiklen

Det er vigtigt at gøre kursisterne opmærksomme på, at man i artiklen

- udtrykker sig i et veloplagt, varieret og præcist sprog
- udformer en relevant og dækkende rubrik
- inddrager centrale citater og eksempler
- gør brug af klar argumentation
- trækker nogle spændende perspektiver op
- evt. kan anvende under- og mellemrubrikker, som kan gøre teksten mere overskuelig, interessant og forståelig for både skribent og læser
- ikke skal opfatte sig som journalist eller skrive som privatperson med sig selv i centrum, men som den ideelt set fagligt funderede kursist
- ikke anvender fodnoter eller linjehenvvisninger, men citerer og dokumentere omhyggeligt
- når man skal inddrage tekster, skal begrunde, at netop denne tekst er relevant i sammenhængen, fx: "I denne forbindelse har den amerikanske psykolog Bruno Bettelheim nogle centrale synspunkter. Han skriver i "Eventyrets fortryllelse" fra 1975, at ..."

De fire genrer

De forskellige skrivegenrer voldte ifølge censorerne store problemer i mange af årets besvarelser. Alt for ofte blev de præsenteret for en traditionel dansk stil, som hverken kunne identificeres som diskuterende, kommenterende eller analyserende. I forlængelse heraf bør kursisterne nøje indskærpes, at:

- *Den analyserende genre* har hovedvægten på en tekstlæsning, hvor der fokuseres på samspillet mellem form og indhold. Her kræves der nærlæsning af teksten og sans for, hvordan forfatteren bruger sprog, komposition, fortællersynsvinkel, symboler mv., og analysen skal indsættes i en større kontekst, som gør den relevant for modtagergruppen. Der bør ikke ophobes tekstiagttagelser uden sammenhæng – de bør indgå i en kæde, der fører frem mod en konklusion og et perspektiv.
- *Den introducerende genre* (som optrådte i sygesættet fra august 2006) har til formål at præsentere et emne for en modtagergruppe, som ikke i forvejen forventes at kende noget til emnet. Skribenten skal gøre stoffet interessant, afgrænse emnet og fremlægge det på en overskuelig og logisk fremadskridende måde med en blanding af konkrete teksteksempler og generelle formuleringer. Centralt står perspektivering, der fremhæver emnets betydning for omverdenen og modtagergruppen.
- *Den diskuterende genre* er kendetegnet ved en nøgtern fremlæggelse af forskellige synspunkter, som stilles op over for hinanden, så argumentationen kommer tydeligt frem. Man skal etablere et diskussionsrum, hvor synspunkter for og imod konfronteres, så læseren kan inviteres ind i diskussionen og selv tage stilling. Skribenten egen mening er i denne forbindelse ikke relevant. Hans opgave er at foretage en omhyggelig tekstlæsning, der blotlægger de centrale synspunkter og argumentationen i en given diskussion.
- *Den kommenterende genre* er i modsætning hertil primært kendetegnet ved, at skribenten har et bestemt ståsted, hvorfra han kritisk vurderer og udtaler sig om en given sag. Skribenten foretager på baggrund af en forudgående grundig tekstlæsning en præcis sammenfatning af tekstens holdning og argumentation. Og med dette som udgangspunkt lægger han sin egen synsvinkel på behandlingen af emnet eller problemstillingen. Stilen er subjektiv, men holdningen skal omhyggeligt begrundes med henvisninger, citater og argumenter.

Tekstarbejdet

I alle genrerne forventes der således en grundig *danskfaglig tekstlæsning*, gerne med inddragelse af sproglige virkemidler. Lærerne bør kraftigt understrege, hvor vigtig tekstlæsningen er, og bruge megen tid og energi på at træne denne disciplin også inden for det skriftlige arbejde. Kursisterne skal kort og præcist kunne gengive, hvad der står i en tekst – uden at lægge sig for tæt op ad dens formuleringer. De skal have sans for sammenhængen mellem form og indhold, og de skal kunne fornemme, hvad der kun står mellem linjerne. Det forventes, at tekstlæsningen belægges med centrale citater, men man skal passe på, at besvarelsen ikke bliver en citatmosaik, hvor skribentens egne iagttagelser og kommentarer nærmest drukner.

Med hensyn til *layout* skal kursisterne vide, at det er tilladt at sætte teksten op i spalter, men at det ikke er nødvendigt, og at det indgår ikke i bedømmelsen. De skal huske at udforme en rubrik, og det er væsentligt for helhedsindtrykket, at den er velvalgt. Lærerne bør træne denne disciplin, så rubrikkerne bliver mere præcise, dækkende og interessante. Det er tilladt også at anvende under- og mellemrubrikker mv., men det er kun et plus i besvarelsen, hvis disse er velbegrundede og en integreret del af teksten.

Det kræves eksplicit, at kursisten husker at anføre *opgavens nummer* på sin besvarelse.

Antallet af *sprogfejl* bør kunne reduceres meget. Det var en hovedtanke bag tildelingen af flere timer til hf-dansk, at det skulle sætte kursisterne i stand til at skrive et korrekt dansk. Der bør her arbejdes mere intenst med at fjerne stave-, bøjnings-, syntaks-, idiom- og tegnfejl. I bedømmelsen spiller det en stor rolle, om sproget flyder, eller om der jævnt hen er distraherende fejl. Det siger sig selv, at sætningerne skal være i orden (uden fx punktum midt i en sætningskonstruktion eller lignende), og at stave- og bøjningsfejl trækker ned, men også (især meningsforstyrende) tegnfejl trækker ned i bedømmelsen.